

6. A vadpatakszabályozási művek fentartási költségeinek fedezésére az érdekelt tényezőknek, főként azonban az államnak igénybevételeivel fentartási alapok létesítendőek.

7. A fentartási alapoknak tartományonként vagy nagyobb vízrajzi egységek szerinti egyesítése a kölcsönös viszontbiztosítás egy nemének életbeléptetése céljából megfontolást érdemel.

8. Szervezett és begyakorlott vízvédelmi őrségek szervezése és ilyenek állami támogatása ajánlatos.

A kongresszus *Danzer* határozati javaslatát a tisztán Ausztriát érdeklő 5. pont kivételével, *Pokorny* javaslatát változatlanul fogadta el. (Folyt. köv.)

A liptóújvári erdészeti szakképző iskola 1799—1811-ig.

Közli: *Teschler Béla*, liptóújvári plébános.

Magyar erdészeti körökben általában az a vélemény tartja fenn magát, hogy az erdészeti szakképzés itt nálunk csak a selmeczbányai m. kir. erdészeti akadémiának 1808-ban történt felállításával vette kezdetét, hogy ezen időpontnál előbb az országban semmiféle erdészeti szakképző intézet nem létezett. Ezen véleménynyel szemben a liptóújvári m. kir. főerdőhivatal aktái azt bizonyítják, hogy már jóval 1808 előtt, 1796-ban Wisner liptóújvári prefektus agyában szülemlik meg a honi erdészeti szakképzés gondolata, amely gondolat három évvel később tetet is ölt.

Messze a XIII. század első felébe nyulik vissza Liptó-Ujkeletkezése.*) Élet csak a várban és ennek közvetlen környékén volt; a mai Liptóújvár területét az ekevas turta, zöld rét foglalta el. Öt század mult el így, a váruri önkény, a jogtiprás öt százada. A műzsák hallgattak; tanulmányokról szó sem esik. Tanulni legfeljebb a tudós tanul, a többiek karddal és ekével küzdik át magukat az életen. A sok liptó-uj-vári várur közül az egyedüli Balassa Bálintot (1551—94) ihletik a műzsák, daltermő lelke meghozza gyümölcsét a magyar irodalomnak.

*) V. ö. *Teschler B.* Liptó-Uj-Vár története.

1728-ban a magyar kir. udvari kamara, az akkori várur, Liechtenstein János herceg engedélyével, sóraktárat épít Mravnikon, a mostani szolgabírótság helyén.

1731-ben Liechtenstein János herceg örököse: Liechtenstein Emánuel herceg, a lipótvári uradalmat eladja 170.000 forint a magyar kir. udvari kamarának. Az új gazdával kezd lassan népesülni Mravnik és környéke. A Wieliczka-ról Szepességén át idehozott sót itt raktározzák el s innen látják el a tutajon lefelé szállított sóval az alsó környéket. A tutajozással azonban megindul a fakereskedés is s ezért 1767-ben a kamara Ujvárt erdőhivatalt létesít. Girsik János az első erdőmester, hozzá négy erdőtiszt lesz beosztva.

1771-ben Girsiket a lipótvári és likavai uradalmak prefektusává nevezi ki az udvari kamara.

A mai Lipótvár részben Girsiknek köszönheti létezését; az ő hivataloskodása alatt épülnek ki: a vízfűrés 1770; a mai szolgabírótság és a főnökhelyettesi lakás 1771; a főnöki épület 1773; a templom 1790.

Girsik 1794-ben halt meg.

Utódjául 1796-ban morgensterni Wisner Ferenczet nevezi ki az udvari kamara. Fenkölt gondolkodású férfit lehetett, mert alig kezd meg Ujvárt hivatali működését, egyik kimagasló intézkedése: az akkoriban már felszaporodott lakosság gyermekeinek oktatása. A Lichtner György-féle magánháza (mostanában a templom alatt levő első lakás) bérléssel 25 forintot iskolahelyiségül. Itt nyílik meg az iskola 1796 február hó 2-án s ide járnak az újvári gyermekek addig, amíg az udvari kamara egy népiskolai épület felépítését engedélyezi. Tárgyalások indulnak meg ezen ügyben. 1798. évi február 22-én kelt 2733. számú rendeletével az udvari kamara végre elfogadja a terveket s a népiskola (schola trivialis) felépítésére a telken kívül 3242 forintot utalványoz ki Wisnerben azonban más tervek érlelődtek meg. Ujvárt a lipótvári kamarai erdősziget központjában, az akkori idők tanrendszeréhez mérten erdőszeti szakképző iskolát óhajt felállítani és a növendékek részére konviktot létesíteni. De hogy ez lehetségessé váljék, a meglévő népiskolát is felsőbb tanodává (schola capitalis-sá) kell fejleszteni. Tervét közli az udvari kamarával, egy-

uttal anyagi támogatást is kér. Kérését nem teljesítik. Wisner azonban nem csügged s hogy tervét megvalósíthassa, gyűjtés útján próbálja az építéshez és a szervezéshez szükséges pénzüsszeget összehozni. S ezen vállalkozása sikerül is, a mennyiben az országos főrendeknél... .. 3279 frt 53 ¹ / ₂ kr.
a kamarai tiszteknél és alkalmazot- tagnál... .. 771 " 26 ¹ / ₂ "
egyesek adományából, pénzbirsá- gokból... .. 28776 " 10 ¹ / ₂ " gyűjt össze.
Hozzáadva a kamara által utalvá- nyozott... .. 3242 " — "
összesen... .. 36068 frt 90 ¹ / ₂ kr.

gyülik egybe.

Az építéshez és szervezéshez szükséges pénz meglett s így Wisner megvalósíthatta ideáját: létesítette a máig is meglévő iskolát melléképületeivel s felállította a schola capitalist és vele összefüggésben a schola forestralis theoretico-practicát.

Az első tanév 1799—1800-ban indult meg. Az ugyanazon tanévből megmaradt órarendből megállapítható, hogy ezen felsőbb tanodába (schola capitalist) csak olyan tanulókat vettek föl, akik elemi előképzettséggel már bírtak.

Az iskola három tanfolyamból állott. Hetenkint 25 tanóra volt. A rendes elemi tantárgyakon kívül, már az I. és II. osztályban heti 3 órában előadatik a „Forstkatechismus“, a III. osztályban pedig heti 4 órában a „Forstwesen“. Előadási nyelv a német volt, tanítják azonban a magyar nyelvet is. Az I—III. osztályba vegyesen fiuk és leányok jártak, csakhogy a leányok a „Forstkatechismus“ és „Forstwesen“ helyett női kézimunkaoktatásban részesültek. Tanítják ezenkívül naponta délutáni 4 órától 5-ig a zenét, rajzot és mintázást (Modellen Macherey).

A IV. osztály a humanórákon kívül már a szakszerű erdészeti oktatást öleli fel és pedig elméletileg, valamint gyakorlatilag is. A használatban levő tankönyvek ezek: Matulit: Practische Rechnungsaufgaben aus der Geographie, Naturgeschichte und Technologie; Hennert: Beiträge zur Forstwissenschaft; Jugel: General-Physik; Wiebeking: Wasserbaukunst; Walch: Mechanik.

Az iskola igazgatója a prefektus volt. Katekétája az akkori adminisztrátor, Schechowitz János. Tanszemélyzete négy professzorból állott és pedig: Grünwald János, Prochászka Károly, Hiray Ferenc és Láhner Pál.

Fizetésük 1803. évi november hó 6-án lett véglegesen rendezve.

A katekéta fizetése volt évi	100	forint
az első professzoré	400	„
a másodiké	450	„
a harmadiké	250	„
a negyediké	250	„

A terményekben kapott az első professzor fizetésén kívül még 16 mérő rozsot, 50 font sót, 60 mázsa szénát, 2 szekér szalmát, 4 öl kemény és 6 öl puha tüzfát. A második professzor 3 öl kemény és 2 öl puha tüzfát.

A tanulók részint magában az iskolai épületben levő konviktusban, részint pedig a tanszemélyzetnél és más megbízható kamarai alkalmazottnál voltak elhelyezve. Egyenruhát hordanak és katonai fegyelem alatt vannak. Liskay, a konviktus gondnoka, „hadnagyuk“, de maguk a növendékek között is vannak katonai módra különböző rangfokozatok.

Az így szervezett ujjvári iskolának csakhamar hire megyen. 1802-ben már 49 növendéke van. Más megyebeli uradalmak tulajdonosai is ide küldik embereiket az erdészeti szakképzetés céljából.

Az udvari kamara is tudomást szerez Wisner prefektus sikeiről és 1802. évi november 6-iki kelettel a „legfelsőbb királyi tetszést“ tolmácsolja a prefektusnak azért, hogy a királyi fiskus megterhelése nélkül is, ilyen kiváló szolgálatokat tett a közjónak.

Wisner 1808-ban halt meg. Emlékét az iskola kapuja fölött levő következő chronogramm őrzi:

BELLO
CESSANTE IN-
TER CAESAREM ET GALLOS
AC PACE CONFECTA

MUSA SUB AUSPICIIS
AUGUS I CAESARIS ATQUE
REGIS FRANCISCI DEFEROR
USQUEAD HRADEK
PALLADIS, ET SYLVAE DOCEO
ARTEM: ADIUTA POTENTI
HIC BENEFACTORUM
MUNERE NUNC HABITO
HUC QUOD PERTIGERIM FRANCISCUS
NONNEGO WISNER † DE MORGENSTERN
ET CAUSA ET ORIGO FUIT.

(Magyar fordításban: „A császár és a franciák között folytatott háboru megszűntével és a béke megkötésével, Ferencz felséges császár és király uralkodásának elején én, a Muzsa, idehozatom Hradekre. Pallas és az erdő tudományát tanitom: a jötevők adományai folytán lakom itt, de hogy ide kerültem, annak kezdeményezője és létesítője morgensterni Wisner Ferencz volt“.)

Az udvar felőli kapu fölött pedig a következő felirat van:

EN SEGES ANTE FVIT
COLITVR IAM SACRA DIANA
ARTIBVS INGENVIS
INSTRVITVRQVE PVBES.

(Magyar fordításban: „Ime mezőség volt itt régen, most pedig Diana istennőnek áldoznak már, és tanul az ifju sereg“.)

Wisner halála után Collinászy Ferencz a prefektus. Elődjének ügyszeretével tovább fejlesztí az iskolát. De az erdészeti szakiskolának nincs hosszú élete. 1808-ban lett felállítva Selmezbányán az erdészeti akadémia, mely ténynek az lett következménye, hogy a lipitóújvári erdészeti szakiskolai oktatást 1811-ben beszüntették.

